

Ігор Петросюк
студент гр. ФМСм-11,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Інна Гуцул

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Прийнятний рівень фінансової безпеки держави є критерієм ефективності її економічної політики та основою формування сприятливих умов для активізації діяльності суб'єктів господарювання. Значення фінансової безпеки істотно зростає в сучасних умовах впливу глобалізації на національні держави, розвитку світової торгівлі, ускладнення міжнародних зв'язків, що призводить до трансформації та переосмислення державних функцій та необхідності ідентифікації, оцінки зовнішніх загроз з подальшою розробкою заходів зменшення їх негативного впливу. Це доцільно реалізувати шляхом ідентифікації, формування та використання ефективних механізмів, одним з яких виступає механізм митного контролю, дія якого спрямована на нівелювання деструктивних чинників зовнішнього середовища.

Розвиток сучасного митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки відбувається під впливом двох протилежних тенденцій: 1) прискорення, спрощення митного адміністрування об'єктів, які переміщуються через митний кордон; 2) попередження, виявлення та усунення митних правопорушень, які призводять до недоотримання митних платежів до державного бюджету.

Перша тенденція спричинена активізацією діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та необхідністю гармонізації вітчизняного митного законодавства з вимогами міжнародних угод та передбачає застосування концепції вибіркового контролю, орієнтованого на ідентифікацію, оцінку та усунення митних ризиків.

Друга тенденція спричинена необхідністю забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки в країні та орієнтована на суцільний контроль, що дозволяє виявити порушення на будь-якій стадії проведення митних операцій і запобігти загрозам національній економіці.

Центральним елементом системи вибіркового контролю є система управління ризиками, яка дозволяє скоротити ступінь «державного втручання» у діяльність підконтрольних суб'єктів на підставі використанні принципів достатності та вибіркової митного контролю. Метою впровадження системи управління ризиками є формування ефективної та результативної системи митного адміністрування, яка здійснює митний контроль на підставі поєднання принципів вибіркової та достатності, що сприятиме ефективному розподілу державних ресурсів митної служби на пріоритетних напрямках та дозволяє забезпечити необхідний рівень фінансової безпеки [3].

Система управління митними ризиками повинна стати одним з системоутворюючих елементів новоствореної концепції контролю. Водночас організація діяльності митниці виключно на методах пост-аудиту та системи управління ризиками (оптимізація митного контролю) не повинна здійснюватися на підставі обмеження кількості контрольних заходів.

Традиційно під методом митного контролю розуміємо способи та прийоми його реалізації, застосування яких сприятиме розвитку механізму митного контролю. У Митному Кодексі [4] перелік методів розширений (у законодавстві ці прийоми та способи контролю інтерпретовані як форми) та містять:

- 1) документальну перевірку;
- 2) митний огляд;
- 3) облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення;
- 4) опитування громадян та посадових осіб підконтрольного підприємств;
- 5) огляд територій та приміщень;
- 6) фактичну перевірку;
- 7) направлення запитів для встановлення автентичності документів;
- 8) пост-митний контроль.

Основні передумови поширення митного пост-аудиту в Україні такі:

- 1) активізація зовнішньоекономічної діяльності держави та необхідність врахування правил міжнародної торгівлі;
- 2) недосконалість існуючих методів митного контролю в контексті їх застосування під час митного оформлення та їх пропуску через кордон;
- 3) наявність законодавчого забезпечення організації та здійснення митного контролю.

Погоджуємося з позицією, що правильніше митний пост-аудит розглядати як спосіб контролю на основі методів аудиту [3] – це сукупність заходів, за допомогою яких митна служба переконується у правильності заповнення декларацій на товари та достовірності визначених у них даних, перевіряючи наявні у причетних до декларування осіб відповідні книги обліку рахунків, документи, облікову документацію та комерційну інформацію [3].

В такому тлумаченні предмет контролю на основі методів аудиту співпадає з предметом документальної перевірки, використання яких регламентується Митним Кодексом України, а саме: виїзних (планових та позапланових) та невиїзних. Відмінності між документальною перевіркою та митним аудитом полягають лише у характерних особливостях операцій, що підлягають митному контролю, які обумовлені специфікою предметної галузі державної митної справи. В цілому порівняння документальної перевірки з іншими контрольними заходами дозволяє виділити:

- 1) специфічність предмета документальної перевірки (його предмет є більш широким, ніж предмет аудиту);
- 2) перелік підконтрольних об'єктів обмежується виключно суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Виходячи з необхідності усунення порушень митного законодавства, більш доцільним для впровадження у практику контрольної діяльності у митній сфері є аудит, який має превентивний характер, що дозволяє виявити порушення на ранніх стадіях.

Крім митного пост-аудиту, є доцільним використовувати електронні перевірки, включаючи можливість застосування зустрічних звірок. Згідно із законодавством електронна перевірка як окремий вид контрольних заходів здійснюється на підставі заяви платника податків з незначним ступенем ризику [1]. Водночас в умовах цифрової економіки та діджиталізації електронні контрольні заходи мають важливе значення.

Передумовою впровадження електронних перевірок також є і поширення електронного декларування митних операцій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності: нормативно-правовими актами з питань державної митної справи (Митним кодексом України, Положенням про митні декларації) не встановлено обмежень щодо подання митному органу електронної митної декларації, а також база даних електронних копій вантажних митних декларацій. Додатково проявом діджиталізації у діяльності митних органів є формування автоматизованої системи аналізу та управління ризиками. В основі такої системи покладений системний аналіз митних порушень за його видами, випадків недостовірного декларування та ухилень від сплати митних платежів. Система аналізу та управління ризиками впроваджена вже на етапі оцінювання ризиків.

Для повноцінного впровадження системи електронних перевірок митними органами є необхідним розширити їх повноваження, пов'язані з доступом до фінансової звітності та бухгалтерських документів не лише імпортера, але транзитних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Це надасть можливість здійснювати моніторинг, що покращить процеси митного оподаткування.

Процедурно найбільш поширеними напрямками митного контролю у системі фінансової безпеки є:

- 1) контроль митної вартості;
- 2) система оцінки та управління митними ризиками;
- 3) митний пост-аудит (контроль після випуску товарів).

Вважаємо за необхідне розширити та доповнити ці напрями, зважаючи на місце Державної податкової служби в організаційній структурі державного фінансового контролю як суб'єкта, що здійснює контроль за надходженням податків та платежів до бюджету.

До напрямів митного контролю додатково зараховано:

- 1) планування контрольних заходів щодо прогнозування митних платежів до бюджету;
- 2) проведення контрольних заходів;
- 3) етап реалізації результатів контролю (сплата штрафів, нарахованих органами податкової служби до державного бюджету суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності).

Список використаних джерел

1. Ткачик Ф. П., Баран Р. Б. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні. *Економіка та інноваційний розвиток національного господарства*. 2013. № 1. С.67-72.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Петрук О. М., Костишин Ю. С. Механізм митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Облік і фінанси*. 2020. № 2 (88). С. 93-102. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/752/>
4. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-17. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>